

DIAKONIAS PARTILEDARENKÄT 2022

Åtta frågor om bistånds- och utvecklingspolitik

INNEHÅLL

Bra besked från många – men Sverige kan bättre.....	3
Så svarade partiledarna	4
Snabba fakta.....	4
Så här har vi gjort	5
Fem löften inför valet om	5
Stor enighet kring ambassaders roll för demokratiarbetet.....	5
Stöd till en samlad svensk strategi för ett transparent finansiellt system	6
Brett stöd för jämställdhet i utrikespolitiken och biståndet	6
Flera partier ändrar position om avräkningarna – men Moderaterna och Socialdemokraterna vill behålla systemet.....	7
Politiska förskjutningar vi ser	8
Liberalerna tar steg framåt	8
Socialdemokraterna backar	8
Centerpartiet svarar ja på alla utom en fråga	8
Kristdemokraterna – stort engagemang för bistånd men brister i stöd för åtgärder	9
Moderaterna sist men med en ljuspunkt	9
Miljöpartiet och Vänsterpartiet toppar historiskt – 2014, 2018, 2020 och 2022.	9
Sammanfattning av partiernas svar.....	10
Fråga 1. Ska Sveriges bistånd uppgå till minst en procent av BNI under hela nästa mandatperiod?	10
Fråga 2. Kommer du och ditt parti säkerställa att svenskt bistånd ska fortsätta att utgå från de internationellt överenskomna principerna för utvecklingseffektivitet?	10
Fråga 3. Anser du att Sveriges avräkningar från biståndet under kommande mandatperiod ska genomföras mer restriktivt än idag och i enlighet med OECD:s princip om en restriktiv tillämpning av reglerna?.....	11
Fråga 4. Ska Sverige ha en feministisk utrikespolitik och ett feministiskt bistånd, under kommande mandatperiod?	12
Fråga 5. Ska utsända som arbetar med politik, handelsfrämjande och bistånd på svenska ambassader ha i uppdrag att skydda det demokratiska utrymmet för människorätts- och kvinnorättsförsvare?	13
Fråga 6. Ska Sveriges regering anta en offentlig position om att det behövs regler inom EU och globalt för offentlig land-för-land-rapportering som täcker multinationella företags verksamhet i alla länder?	13
Fråga 7. Bör Sverige formulera en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande?	14
Fråga 8. Bör EU:s regelverk kring mänskliga rättigheter och företagande (Human Rights Due Diligence) även omfatta mindre och medelstora företag inom EU?.....	15

BRA BESKED FRÅN MÅNGA – MEN SVERIGE KAN BÄTTRE

Stora framsteg har gjorts för att bekämpa fattigdom, barn- och mödradödlighet och hunger de senaste årtiondena. Utvecklingen har varit positiv på flera områden, men går nu tillbaka.

Pandemin har fått allvarliga konsekvenser för världens låg- och medelinkomstländer. FN:s nya beräkningar visar att 77 miljoner människor kastades tillbaka in i fattigdom under förra året. Majoriteten av låginkomstländer befinner sig i en skuldfälla där en allt större andel av statens inkomster går till återbetalningar av lån och en allt mindre andel till utbildning, hälsa och reformer som kan leda i en positiv riktning.

Samtidigt pågår en negativ demokratitrend i världen. Regeringar har använt pandemin som en förevändning för att stärka sin makt och inskränka rättigheter. Krisen för världens klimat och miljö blir påtagligare och fler områden drabbas av torka och hunger. Rysslands krig mot Ukraina har lett till ökade livsmedelspriser. Världsbanken beskriver att för varje procentenhet ökade livsmedelskostnader, kastas ytterligare tio miljoner människor in i fattigdom. Antalet människor som tvingats på flykt är högre än någonsin.

Det svenska biståndet är och ska vara långsiktigt, förutsägbart och hålla hög kvalitet. Svenskt bistånd är särskilt bra när det gäller att ge stöd till förändringaktörer, demokrati- och jämställdhetsorganisationer. Sverige är ett av de länder som ger störst andel av biståndet till jämställdhetsarbete. Det innebär bland annat omfattande stöd till kvinno- och HBTQI-organisationer som skyddar och försvarar de mest utsatta. Biståndet kan på så många sätt ge människor hopp och låta drömmen om ett bättre liv leva vidare.

Diakonia är en viktig del av det arbetet. Vårt uppdrag är att vandra tillsammans med rättighetsbärare, samarbetsorganisationer och andra goda krafter för att i praktisk handling visa att vi tillsammans utgör en kraftfull rörelse där alla kämpar för en bättre värld.

Även om Sverige på olika sätt, till exempel med bistånd, stödjer dessa krafter är det olyckligt och märkligt att Sverige i andra frågor driver en politik som motverkar kampen för mänskliga rättigheter och fattigdomsbekämpning. Det gäller till exempel de avräkningar från biståndet som regeringen HAR ägnat sig åt under våren. Eller hur Sverige inom EU bromsar åtgärder mot skatteflykt som EU-parlamentet, EU-kommissionen och en majoritet av EU:s medlemsländer stödjer.

Gapet mellan ord och handling är alltför stort. Situationen för människor i världen är för allvarlig för att inta en avvaktande, passiv hållning i dessa frågor. Vi förväntar oss mer av våra folkvalda.

Lena Ingelstam
generalsekreterare Diakonia

SÅ SVARADE PARTILEDARNA

							
Lovar en procent av BNI i bistånd under hela mandatperioden							
Stödjer principerna för utvecklingseffektivitet							
Lovar en mer restriktiv hållning till avräkningar från biståndet							
Stödjer en feministisk utrikes- och biståndspolitik							
Stödjer att ambassader ska ha i uppdrag att skydda människorättsförsvarare							
Stödjer en offentlig position från Sveriges regering om regler inom EU och globalt för offentlig land-för-land-rapportering som täcker multinationella företags verksamhet i alla länder							
Stödjer en samlad svensk strategi för ett transparent finansiellt system som motverkar penningtvätt, kapital- och skatteflykt och möjliggör ansvarsutkrävande							
Stödjer att EU:s regelverk kring mänskliga rättigheter och företagande ska omfatta även mindre och medelstora företag							

SNABBA FAKTA

Vinnare

Vänsterpartiet 8 ja

Miljöpartiet 8 ja

Liberalerna 8 ja

Centerpartiet 7 ja och 1 nej

Stor förbättringspotential

Kristdemokraterna 5 ja 3 nej

Extra stor förbättringspotential

Socialdemokraterna 3 ja 5 nej

Moderaterna 2 ja, 5 nej och en obesvarad fråga

Varning!

Diakonia delar ut en varning när partierna uppenbart agerar på annat sätt än hur de svarat i enkäten. Se analys i text.

Sverigedemokraterna har inte svarat på enkäten.

SÅ HÄR HAR VI GJORT

Riksdagen har fattat beslut om att utrikes- och utvecklingspolitiken ska utgå från ett fattigdoms- och rättighetsperspektiv. Diakonia har frågat samtliga riksdagspartiers partiledare om de ställer sig bakom åtta centrala frågor i bistånds- och utvecklingspolitiken. Det är frågor som alla får stor effekt i praktiken och som innebär viktiga vägval för partierna och riksdagen. Samtliga partier förutom Sverigedemokraterna har svarat på enkäten.

Diakonia har valt att ge en varning där det finns aktuella exempel på att partierna har agerat på annat sätt än de har svarat. Det gäller bland annat frågan om ifall svenskt bistånd ska fortsätta att utgå från de internationellt överenskomna principerna för utvecklingseffektivitet. Där svarar Ulf Kristersson (M), Ebba Busch (KD) och Magdalena Andersson (S) ja, men i verkligheten har deras partier agerat för att använda bistånd som en påtryckning för att få länder att ta emot personer som Sverige vill få utvisade. Dessutom vill både Moderaterna och Socialdemokraterna använda bistånd för att finansiera flyktingmottagande i Sverige genom så kallade avräkningar. Detta är i strid med de internationella principerna och överenskommelserna om effektivt bistånd.

Kristdemokraternas Ebba Busch får en varning för sitt utspel att använda bistånd för att bygga fängelser för att lösa svenska behov. Detta är i strid med biståndets principer om mottagarstyrkt bistånd.

FEM LÖFTEN INFÖR VALET OM DEN FRAMTIDA UTRIKESPOLITIKEN

Stöd för fortsatt en procent av BNI i bistånd

Samtliga partiledare utom Ulf Kristersson (M) ger oreserverat stöd till principen att avsätta motsvarande en hundradel av vårt välstånd till bistånd. Ebba Busch (KD) säger att Kristdemokraterna är en garant för enprocentsmålet: ”I en värld med nästintill oändliga behov krävs gemensamma ansträngningar. Då är det rimligt att biståndsnivån sätts utifrån ett principbeslut och inte behovsprövas löpande”.

Flera partier, däribland Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, har sedan 2018 vid sina partikongresser get förnyat stöd till principen.

Vänsterpartiets Nooshi Dadgostar vill att ”enprocentsmålet ska vara ett golv som biståndet inte får understiga. Vi vill också se ett additionellt klimatbistånd utöver det”.

Miljöpartiets Märta Stenevi och Per Bolund vill höja biståndet till motsvarande 1,25 procent av BNI eftersom de ser akuta behov på flera områden: ”Fler än någonsin lever på flykt, fattigdomen är enorm och hungern ökar från vad som redan var alarmerande nivåer. Det svenska biståndet måste hjälpa utvecklingsländerna att ta sig ur dessa akuta lägen och ge dem resurserna att själva stärka sin ekonomiska säkerhet och tillgång till mat”.

Stor enighet kring ambassadernas roll för demokratiarbetet

Ambassadernas roll blir allt viktigare i den rådande globala krisen för civilsamhället där människor förnekas rätten att organisera sig och driva förändring.

Samtliga partiledare utom Ulf Kristersson (M) svarar att svenska diplomater och andra utsända som arbetar med politik, handelsfrämjande och bistånd på svenska ambassader ska ha i uppdrag att skydda det demokratiska utrymmet för människorätts- och kvinnorättsförsvare. Här behöver dock regeringspartiet Socialdemokraterna agera mer i enlighet med hur de svarar, eftersom ambassader inte alltid tar detta ansvar.

Stöd till en samlad svensk strategi för ett transparent finansiellt system

Samtliga partier – utom Socialdemokraterna – ger stöd till en samlad svensk strategi för att motverka kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption.

Skatteflykts- och penningtvättskandaler har duggat tätt på senare år. Förra året avslöjade Pandora Papers hur högt uppsatta ledare i ett nittiotal länder använt sig av anonyma brevlådeföretag för att gömma undan pengar i skatteparadis. Tidigare läckor har visat på komplicerade upplägg som multinationella företag använder sig av för att undvika skatt.

Bristen på transparens i det finansiella systemet göder skatteflykt, penningtvätt, korruption och gör det möjligt för kleptokrater, att plundra länder på rikedomar. Det gör världen till en mer osäker plats. Krisen i Ukraina belyser behovet av att kunna identifiera och frysa ryska oligarkers tillgångar, men bristen på insyn försvårar arbetet.

Transparens är avgörande för att kunna stoppa kapital- och skatteflykt, korruption och penningtvätt. Ökad insyn ger möjlighet till granskande och ansvarsutkrävande. En bred majoritet av partiernas ledare – alla utom Magdalena Andersson (S) – ställer sig nu bakom ett löfte om ”en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande”. Svaren är glädjande och vi ser fram emot initiativ i riksdagen om detta. Det är också glädjande att Liberalerna, Centerpartiet, Miljöpartiet och Vänsterpartiet svarar ja på och ger stöd till regler inom EU samt globalt för offentlig land-för-land-rapportering som täcker företagets verksamhet i alla länder. Ett förslag som går längre än det beslut EU fattade förra året. Vänsterpartiet är det parti som har agerat mest aktivt i denna fråga.

Brett stöd för jämställdhet i utrikespolitiken och biståndet

Stödet för att driva jämställdhet inom utrikes- och utvecklingspolitiken är starkt. Men kring frågan om en *feministisk* utrikespolitik och utvecklingspolitik går partiledarnas åsikter isär.

Magdalena Andersson (S), Märta Stenevi och Per Bolund (MP), Nooshi Dadgostar (V), Annie Lööf (C) och Johan Pehrson (L) svarar alla ja på vår fråga om feministisk utrikes- och utvecklingspolitik. Annie Lööf betonar att jämställdhet är såväl ett mål i sig som en förutsättning för att nå andra mål. Vi kommer aldrig, skriver hon, kunna ”lyfta världens fattiga och minska fattigdomen globalt om vi samtidigt inte anlägger ett jämställdhetsperspektiv när vi utvecklar vår politik.” Johan Pehrson (L) menar att Sveriges bistånds- och utrikespolitik ”självfallet” ska genomsyras av feminism och ser den liberala ideologin som sammanflätad med feminismen redan från början. Han poängterar att flickor, kvinnor och HBTQI-personer hör till dem som är mest utsatta i krig eller kris och att deras skydd behöver stärkas.

Nooshi Dagostar (V) konstaterar: ”Vi vill se en rättvis, hållbar och jämlik värld. Då krävs en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik.”

Ulf Kristersson (M) och Ebba Busch (KD) svarar dock nej på frågan. Båda kommenterar att jämställdhetsfrågor ska drivas inom utrikes- och biståndspolitiken, men Ulf Kristersson menar att det

inte behövs någon särskild strategi för detta medan Busch ställer jämställdhetsperspektivet mot andra teman. Diakonia ser problem med båda ansatserna.

Flera partier ändrar position om avräkningar – men Moderaterna och Socialdemokraterna vill behålla systemet

Glädjande nog tar flera av partiledarna nu tydligt avstånd från de destruktiva nedskärningar i biståndet som gjorts under våren 2022 genom så kallade avräkningar. På frågan om Sverige ska vara mer restriktivt med avräkningar från biståndet under kommande mandatperiod svarar alla partiledare ja – utom Ulf Kristersson (M) och Magdalena Andersson (S).

Trots internationella principer om att biståndet ska utgå från mottagarnas perspektiv och prioriteringar har givarländer bestämt att resurser kan redovisas som bistånd om de används för exempelvis flyktingmottagande i rika länder. FN:s flyktingkommissarie har varnat för att använda biståndet på hemmaplan: "Det kommer att bidra till att andra kriser förvärras och blir svårare att hantera i framtiden".¹ Ett humant flyktingmottagande är viktigt, men det behöver finansieras hållbart, långsiktigt och rättvist i stället för med hastiga och oförutsägbara avräkningar från biståndet.

Annie Lööf (C) menar att avräkningar ska användas restriktivt och måste hållas låga. Biståndet behövs i världen, kommenterar hon.

Ebba Busch (KD) svarar att avräkningar är ineffektiva och riskerar att förvärra konflikter och kriser i andra delar av världen. Busch menar också att stora avräkningar skapar bristande långsiktighet, vilket riskerar drabba de mest utsatta. "Avräkningar på biståndet bör generellt undvikas, av principiella och effektivitetsskäl".

Det är intressant att Socialdemokraternas partiledare Magdalena Andersson väljer att svara nej på frågan om ökad restriktivitet gällande avräkningar, trots att den egna partikongressen i december 2021 antog ett nytt internationellt program som slår fast att partiet ska verka för "restriktivitet" i systemet med avräkningar.²

Ulf Kristersson (M) vill dessutom öppna upp för ytterligare avräkningsområden.

Diakonia hoppas att partiledare som så tydligt står bakom skärpta regler för avräkningar kan påverka andra partier i kommande utskotts- och regeringsförhandlingar så att systemet med destruktiva avräkningar kan fasas ut.

¹ <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2022/03/24/ukraine-aid-funding-media-other-crises>

² <https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2021-12-22-socialdemokraterna-presenterar-nytt-internationellt-program>

POLITISKA FÖRSKJUTNINGAR VI SER

Liberalerna tar steg framåt

Vid en jämförelse med Diakonias partiledarenkät 2018 och vår mellanvalsenkät 2020 ser vi att Liberalerna och Johan Pehrson tar steg framåt i frågor som rör global utveckling och hållbarhet. I mellanvalsenkäten ville dåvarande partiledare Nyamko Sabuni inte svara rakt ja på frågan om lagstiftning för svenska företag med hänsyn till mänskliga rättigheter. Nu svarar Pehrson ja på den mer specifika frågan om EU:s regelverk kring mänskliga rättigheter och företagande (Human Rights Due Diligence) även bör omfatta mindre och medelstora företag inom EU.

Socialdemokraterna backar

Socialdemokraterna, som både i partiledarenkäten 2018³ och vid sin partikongress⁴ har sagt att biståndet ska utgå från internationella överenskommelser och principerna om biståndseffektivitet, svarar nu nej på frågan om ”Sveriges avräkningar från biståndet under kommande mandatperiod ska genomföras mer restriktivt än idag och i enlighet med OECD:s princip om en restriktiv tillämpning av reglerna”.

Socialdemokraterna går även bakåt när det gäller en samlad strategi för att motverka global kapital- och skatteflykt. 2018 svarade Stefan Löfven ja på frågan om en sådan strategi. I årets partiledarenkät svarar Magdalena Andersson nej på frågan om Sverige bör ”formulera en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption, och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande”. Samtliga andra partier svarar ja på den frågan. Anderssons ställningstagande är anmärkningsvärt.

Det är också anmärkningsvärt att Socialdemokraterna, som ofta talar om problem med skatteflykt, inte gav stöd till förra årets EU-beslut om offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag. I stället försökte Socialdemokraterna blockera frågan under de fem år som den förhandlades i EU. Detta trots att EU-kommissionen, EU-parlamentet och flera medlemsländer, däribland Danmark och Finland, argumenterade för sådana regler.

Socialdemokraterna vill inte heller se en EU-lagstiftning som gör det obligatoriskt för fler än de allra största företagen att aktivt förebygga risker för miljön och brott mot mänskliga rättigheter. Det är synd eftersom det är fullt möjligt att utgå från en riskbedömning och ställa anpassade krav på fler än bara de största företagen. Däremot resonerar Socialdemokraterna kring att engagera sektorn genom frivilliga åtgärder vilket är positivt.

Centerpartiet svarar ja på alla utom en fråga

I Diakonias partiledarenkät 2018 svarade Centerpartiet nej på frågan om stöd till bindande regler för svenska företags respekt för mänskliga rättigheter. I vår mellanvalsenkät 2020 svarade de ja på frågan om att stödja EU-kommissionens förslag för sådana regler och en svensk lagstiftning i syfte att öka företags respekt för mänskliga rättigheter.

I årets partiledarenkät ställde vi frågan om EU:s regelverk bör omfatta även mindre och medelstora företag, i stället för bara en procent av företagen i EU som kommissionen föreslagit.

Här svarar Annie Lööf nej medan Liberalernas, Miljöpartiets och Vänsterpartiets partiledare svarar ja. Däremot öppnar Centern för anpassade krav på fler än bara de största företagen. Det är bra, men vi

3 <https://www.diakonia.se/aktuellt/ny-rapport-diakonias-partiledarenkat-2018/>

4 <https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2021-12-22-socialdemokraterna-presenterar-nytt-internationellt-program>

hade gärna sett stöd för ett mer omfattande regelverk. I alla andra frågor svarade Centerpartiet ja och får grönt ljus av oss.

Kristdemokraterna – stort engagemang för bistånd men brister i stöd för åtgärder

Ebba Busch (KD) visar stort engagemang för biståndet och mänskliga rättigheter, och tar ställning mot systemet med avräkningar. Hon kommenterar: ”Att stärka demokratin och öka respekten för mänskliga fri- och rättigheter ska vara centrala mål för det svenska biståndet och genomsyra alla delar av utrikespolitiken.” Partiet föreslår en så kallad frihetsfond som ska kunna ge flexibelt och snabbt stöd till demokratikämpar, människorätts- och kvinnoförsvare.

Busch svarar ja på frågan ”Kommer du och ditt parti säkerställa att svenskt bistånd ska fortsätta att utgå från de internationellt överenskomna principerna för utvecklingseffektivitet?” Men Diakonia vill dela ut en varning. KD har visat stöd för att använda bistånd som påtryckning för att utvisa personer från Sverige och dessutom gjort ett utspel om att använda biståndsmedel till att bygga fängelser utomlands, dit utländska medborgare ska skickas från Sverige.

Ebba Busch säger nej till konkreta åtgärder om en offentlig land-för-land-rapportering med global räckvidd för att motverka multinationella företags skatteflykt. Hon säger också nej till obligatoriska regler för mindre och medelstora företag att förebygga skador på miljö och brott mot mänskliga rättigheter. Kristdemokraterna har ett resonemang om att regelverk inte ska ställa orimliga krav på medelstora och mindre företag. Men eftersom det finns verktyg och modeller för mindre företag som vill undvika brott mot mänskliga rättigheter, är det olyckligt med ett så tydligt nej i sakfrågan.

Moderaterna sist men med en ljuspunkt

På en punkt har Moderaterna tagit ett steg framåt. Nämligen att Sverige bör formulera en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande. Transparens är avgörande för att kunna stoppa kapital- och skatteflykt, korruption och penningtvätt. Ökad insyn ger möjlighet till granskande och ansvarsutkrävande. Moderaternas Ulf Kristersson svarar: ”Ja, samordnat och koordinerat med demokratiska biståndsgivande länder så att standard och regler sätts högt och inom ramen för internationella regler och överenskommelser.”

Partiledare Ulf Kristersson svarar även ja på frågan om partiet vill ”säkerställa att svenskt bistånd ska fortsätta att utgå från de internationellt överenskomna principerna för utvecklingseffektivitet”. Men precis som Socialdemokraterna och Kristdemokraterna får Moderaterna en varningstriangel på denna fråga då deras konkreta politik står i uppenbar konflikt med de internationella principerna om ett effektivt bistånd. Moderaterna hamnar sist i Diakonias enkät med sex röda nej på de åtta frågorna.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet toppar historiskt – 2014, 2018, 2020 och 2022.

Liberalernas Johan Pehrson, Miljöpartiets språkrör Per Bolund och Märta Stenevi och Vänsterpartiets Nooshi Dadgostar får bäst ranking i Diakonias valenkät 2022.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet toppade även Diakonias valenkät 2014⁵, 2018⁶ samt mellanvalsenkäten 2020.⁷ Detta förtjänar de beröm för.

5 https://apidiakoniase.cdn.triggerfish.cloud/uploads/2021/05/140623_rapport-partiernas-nya-loften.pdf

6 <https://www.diakonia.se/aktuellt/ny-rapport-diakonias-partiledarenkat-2018/>

7 <https://www.diakonia.se/materialbank/download/varlden-kan-inte-vanta-diakonias-mellanvalsenkat-2020/>

SAMMANFATTNING AV PARTIERNAS SVAR

Fråga 1: Ska Sveriges bistånd uppgå till minst en procent av BNI under hela nästa mandatperiod?

Grönt ljus: Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet

Rött ljus: Moderaterna

När det gäller svar på frågan om stöd till avsättande av motsvarande en procent av BNI i bistånd under hela nästa mandatperiod tar Ebba Busch och Kristdemokraterna glädjande nog stark ställning för enprocentsmålet. Partiet vill vara en garant för enprocentsmålet och tycker att det är rimligt att biståndsnivån sätts utifrån ett principbeslut och inte utsätts för löpande behovsprövning.

Liberalernas Johan Pehrson ger även han ett starkt ja. Förutom att försvara enprocentsmålet vill partiet verka för ett ambitiöst bistånd från EU, inklusive klimatbistånd.

Även Annie Lööf, Magdalena Andersson, Nooshi Dagostar, Märta Stenevi/Per Bolund utlovar stöd till principen att avsätta motsvarande en procent av BNI.

Den enda partiledare som svarar i en helt annan riktning är Ulf Kristersson, Moderaterna. Han väljer att prioritera svenska utgiftsposter och vill att fokus går från bistånd till handel eftersom han anser att marknadsekonomi, äganderätt och frihandel utgör grunden för utveckling och för att skapa hållbart välstånd för människor.

Fråga 2: Kommer du och ditt parti säkerställa att svenskt bistånd ska fortsätta att utgå från de internationellt överenskomna principerna för utvecklingseffektivitet?

Grönt ljus: Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet

Varning: Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Moderaterna

Alla partier svar ja på frågan. Men en del partier har i praktiken agerat i tydlig motsatt riktning. Därför gör vi en annan bedömning på ett par av partierna och tilldelar dem varningar efter deras svar.

Moderaterna vill använda biståndet som en påtryckning för att avvisa medborgare från andra länder - trots att biståndet inte går till mottagarländernas regeringar.⁸ Moderaterna försvarar även de nuvarande avräkningarna som bidrar till en skadlig ryckighet och frånvaro av förutsägbarhet i biståndet.

Även Socialdemokraterna förtjänar kritik och en varning för att de inte lever upp till de internationellt överenskomna principerna om ett effektivt bistånd. Inte minst justitie- och inrikesminister Morgan Johansson och migrationsminister Anders Ygeman förtjänar kritik för sina utspel i december 2021 där

⁸ https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/utgiftsomrade-7-internationellt-bistand_H8023213

de ville använda biståndet som en påtryckning på regeringarna i Libanon och Irak för att förmå dem att ta emot medborgare som Sverige vill få utvisade.⁹ Då biståndet i mycket liten utsträckning går till regeringarna skulle ett indraget bistånd främst drabba ländernas allra fattigaste befolkning.¹⁰

Även Kristdemokraternas Ebba Busch förtjänar kritik och en varning för sitt utspel om att använda biståndsmedel till att lösa problem med överfulla svenska fängelser.¹¹ Även om KD:s slutliga budgetförslag 2021 inte innehöll detta konkreta förslag var utspelets budskap inte förenligt med de internationella principerna om kvalitet i biståndet.¹²

Fråga 3: Anser du att Sveriges avräkningar från biståndet under kommande mandatperiod ska genomföras mer restriktivt än idag och i enlighet med OECD:s princip om en restriktiv tillämpning av reglerna?

Grönt ljus: Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet

Rött ljus: Moderaterna och Socialdemokraterna

Nästan alla partier svarade ja på frågan. Undantaget var Socialdemokraterna och Moderaterna som svarade nej. Socialdemokraterna vill inte att avräkningarna ska genomföras mer restriktivt än idag, men till skillnad från Moderaterna vill de inte utöka reglerna till att omfatta även andra utgiftsposter.

Här syns tydligt att flera partier ändrats inställning till avräkningar i biståndet. Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet har tidigare försvarat systemet med avräkningar, men nu vill partiledarna se skärpningar av regelverket.

Tydligast är Kristdemokraternas Ebba Busch i sin kritik och hon presenterar även konkreta förslag till skärpningar. Hon skriver: ”Vi bör sträva efter att uppnå biståndsnivån utan avräkningar. Många avräkningar är ineffektiva och riskerar att förvärra konflikter och kriser i andra delar av världen. Stora avräkningar skapar också osäkerhet och bristande långsiktighet i biståndets finansiering, vilket i slutändan riskerar drabba de mest utsatta. Det riskerar att skapa större behov av bistånd i framtiden, med nya flyktingströmmar.”

Både Miljöpartiet och Vänsterpartiet har kritiserat systemet med avräkningar såväl i enkätsvaren som i handling.

Mest uppseendeväckande är att Socialdemokraterna trots sitt eget kongressbeslut i december 2021 om stöd till ”ökad restriktivitet” i systemet kring avräkningar, nu inte vill utlova stöd för skärpningar av ett system som lett till historiskt omfattande nedskärningarna av biståndet. Sverige har fått internationell kritik för avräkningarna, som lett till att Sverige blir den största mottagaren av det egna biståndet, ämnat för att bekämpa fattigdom och förtryck i världen.¹³

9 <https://www.svt.se/nyheter/bistand>

10 <https://www.omvarlden.se/nyheter/bistandspengar-ska-anvandas-for-att-oka-atervandande> <https://www.omvarlden.se/opinion/debatt/matilda-ernkrans-ar-detta-utspelet-regeringens-nya-bistandspolitik>

11 <https://sverigesradio.se/artikel/7547530>

12 https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/kristdemokraternas-budgetmotion-for-2021--_H8023530

13 <https://www.socialdemokraterna.se/nyheter/nyheter/2021-12-22-socialdemokraterna-presenterar-nytt-internationellt-program>

Fråga 4: Ska Sverige ha en feministisk utrikespolitik och ett feministiskt bistånd, under kommande mandatperiod?

Grönt ljus: Centerpartiet, Liberalerna, Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet vill driva en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik nästa mandatperiod.

Rött ljus: Kristdemokraterna och Moderaterna säger nej till en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik. Samtidigt betonar de vikten av att driva jämställdhet i den internationella politiken. M ger emellertid en mycket oklar bild av hur detta ska gå till, och KD ställer jämställdhet mot andra perspektiv eller teman på ett delvis problematiskt sätt.

Det råder sedan flera år en global backlash mot flickors, kvinnors och hbtqi-personers rättigheter. Situationen har förvärrats av coronapandemin, väpnade konflikter och klimatkrisen. För att möta krisen behöver Sverige och andra likasinnade stater arbeta smart med diplomati och bistånd, i nära samverkan med feministiska och andra jämställdhetsorganisationer på lokal nivå och som vet vilka lösningar som krävs.

Diakonia har frågat samtliga partiledare i riksdagen om de anser att Sverige ska ha en feministisk utrikespolitik och ett feministiskt bistånd under kommande mandatperiod. Svaren visar ett starkt stöd för att driva en jämställdhetslinje inom den internationella politiken. Men kring frågan om en *feministisk* utrikespolitik och utvecklingspolitik går partiledarnas åsikter isär.

Magdalena Andersson (S), Märta Stenevi och Per Bolund (MP), Nooshi Dadgostar (V), Annie Lööf (C) och Johan Pehrson (L) svarar alla ja: de vill se en feministisk utrikes- och utvecklingspolitik.

Moderaternas Ulf Kristersson vill se en politik ”grundad i svenska värderingar och intressen” och inkluderar där jämställdhet och allas mänskliga rättigheter oavsett kön, ålder, tro eller sexuell läggning. Men, enligt Kristersson behövs inga ”enskilda strategier” för detta – jämställdhet ska genomsyra all svensk utrikespolitik ändå. Han svarar nej på frågan om feministisk utrikespolitik.

Här är Moderaternas utgångspunkt annorlunda än vad vi ofta framför från civilsamhället eller i utvärderingar, där tydlighet, mål och rapportering på strategisk nivå ses som en förutsättning för att skapa den kompetens och transparens som krävs för att all politik ska kunna bidra till jämställdhet.¹

Ebba Busch (KD) vill att främjandet av kvinnors rättigheter, inklusive sexuell och reproduktiv hälsa, ”ska ha en fortsatt central roll i utrikespolitiken” men svarar ändå nej på frågan om en feministisk utrikespolitik. Hon menar bland annat att barns rättigheter, klimat, demokrati och mänskliga rättigheter då riskerar att ges mindre tyngd och spets.

Svaret från Busch kastar ljus på en intressant fråga. Jämställdhet handlar i grunden om mänskliga rättigheter för alla, vilket gör det omöjligt – och olämpligt – att skilja dessa två områden åt. Samtidigt byggs politiken och biståndet upp kring strategier och organisationsstrukturer som hanterar exempelvis jämställdhet, klimat, och demokrati inom delvis olika system.

Vi på Diakonia tror att ett integrerat arbetssätt är den enda hållbara vägen framåt, med respekt för att det är krävande och utmanande. Vi vet till exempel att klimatkrisens effekter slår hårdast mot de med minst resurser och inflytande, där kvinnor och flickor är särskilt utsatta. Dessa grupper har dessutom överlag bidragit minst till klimatförändringarna samtidigt som de exkluderas från politiska

processer och beslut i frågan. Med andra ord: klimatkrisen är en (o)jämsällldhetsfråga och samtidigt en fråga om demokrati och barns framtid.² Att ta sig an idén om en feministisk politik i termer av rangordning riskerar att osynliggöra verkligheten i all dess komplexitet.

Fråga 5: Ska utsända som arbetar med politik, handelsfrämjande och bistånd på svenska ambassader ha i uppdrag att skydda det demokratiska utrymmet för människorätts- och kvinnorrättsförsvare?

Grönt ljus: samtliga partier av de som har svarat instämmer i ambassadernas ansvar att skydda utrymmet för människorättsförsvare och kvinnorrättsförsvare. Även Socialdemokraterna svarar ja, men i praktiken behöver de som regeringsparti göra mer eftersom ambassadernas agerande idag skiljer sig alltför mycket mellan olika länder.

Rött ljus: -

Ulf Kristersson (M) har inte svarat på frågan.

Det råder en global kris för civilsamhället där människor förnekas rätten att organisera sig och driva förändring. I en del länder är det till och med omöjligt. Utsatta människorätts- och kvinnorrättsförsvare behöver stöd världen över. Vi vet att diplomatisk närvaro kan göra stor skillnad.

Bland partiledarnas svar märks ett mycket starkt stöd för att utsända som arbetar på svenska ambassader med politik, handelsfrämjande och bistånd ska ha i uppdrag att skydda det demokratiska utrymmet för människorätts- och kvinnorrättsförsvare. Moderaterna utmärker sig i att inte ge något svar, medan de andra svarar ja. Centerpartiet och Liberalerna har även motionerat i frågan, Kristdemokraternas Ebba Busch vill därtill se en särskild frihetsfond som kan stödja de som utsätts, medan Nooshi Dadgostar (V) också vill ta sig an problematiken kring företag som inskränker civilsamhällets utrymme.

Trots den stora politiska enigheten varierar stödet till utsatta personer och organisationer. Som del i Sveriges demokratisatsning, och i koppling till den feministiska utrikespolitiken, behöver Sverige utveckla ett bättre system för att säkerställa att de som försvarar mänskliga rättigheter och demokrati alltid kan finna en allierad på svenska ambassader.

Fråga 6: Ska Sveriges regering anta en offentlig position om att det behövs regler inom EU och globalt för offentlig land-för-land-rapportering som täcker multinationella företags verksamhet i alla länder?

Grönt ljus: Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Rött ljus: Kristdemokraterna, Moderaterna och Socialdemokraterna.

Global skatteflykt undergräver länders möjligheter att finansiera välfärdssystem och uppnå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Multinationella företags skatteflykt drabbar alla länder men slår hårdare mot människor som lever i fattigdom. Bristen på transparens möjliggör skatteflykt. Det går idag inte att se om företag gör rätt för sig och betalar sin beskärda del. Det går inte heller att

utkräva ansvar av företag och beslutsfattare. Därför krävs det att företag öppet redovisar hur mycket skatt de betalar i varje land de är verksamma. EU-direktivet om offentlig land-för-land-rapportering som beslutades 2021, har en begränsad räckvidd och räcker inte för att lösa frågan om transparent rapportering av multinationella företags skatter.

Diakonia har frågat samtliga partiledare i riksdagen om Sveriges regering offentligt bör slå fast att det behövs gemensamma regler, både inom EU och globalt, för offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag. Rapporteringen bör täcka företagets verksamhet i alla länder. Syftet med frågan var att belysa att EU-direktivet inte har löst frågan om transparent rapportering.

Svaren stämmer överens med hur partierna agerat i frågan. Vänsterpartiet är det parti som varit mest aktivt i att förespråka offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag under de fem år som frågan debatterats inom EU. Miljöpartiet, som visserligen agerat för rapportering i EU-parlamentet, har inte agerat aktivt i frågan i riksdagen eller tagit offentlig ställning till rapporteringens utformning under sin tid i regeringsställning. Miljöpartiets språkrör Märta Stenevi och Per Bolund svarar nu att de inte är nöjda förrän de får se ett globalt system för skattetransparens.

Centerpartiet och Liberalerna har tagit tydlig ställning för offentlig rapportering, men inte drivit frågan aktivt.

Att Magdalena Andersson svarade nej är inte förvånande då Socialdemokraterna varit motståndare till förslaget under de fem år som frågan diskuterades i EU. Under dessa år hade Socialdemokraterna regeringsmakten och innehavet av finansministerposten. Socialdemokraterna presenterade heller aldrig sin ståndpunkt på förslaget om att rapporteringen skulle täcka företagets verksamhet i alla länder som diskuterades under förhandlingarna, till skillnad från exempelvis den danska regeringen som var för en sådan global räckvidd.

Moderaterna har aldrig varit för en offentlig rapportering av multinationella företags skatter och Ulf Kristersson motiverar sitt svar kort och gott med: ”Nej, det tycker vi inte.” Kristdemokraternas Ebba Busch, som också svarade nej, skriver att hon ”välkomnar hållbara skattereformer, men anser det nödvändigt för europeisk konkurrenskraft att nya regler om land för land-rapportering förverkligas inom ramen för OECD, alltså varken på EU-nivå eller globalt.”

Fråga 7: Bör Sverige formulera en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapital- och skatteflykt, penningtvätt och korruption och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande?

Grönt ljus: Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna, Miljöpartiet, Moderaterna och Vänsterpartiet

Rött ljus: Socialdemokraterna

Journalister och visselblåsare har gång på gång avslöjat storskalig skatteflykt, korruption och penningtvätt. Det internationella finansiella systemet är fullt av kryphål som möjliggör korruption, penningtvätt och skatteflykt. Kriget i Ukraina har satt strålkastarljuset på hur ryska oligarker fört ut hundratals miljarder dollar ur Ryssland och köpt lyxfastigheter, båtar, konst med mera. Bristen på transparens gör också världen till en osäkrare plats. Det göder kriminalitet, penningtvätt, korruption

och gör det möjligt att plundra länder på rikedomar. Storskalig kapital- och skatteflykt berövar också länder på skatteintäkter som behövs till investeringar i bland annat skolor och sjukvård. Samtidigt står vi inför ”ett stort finansieringsgap” som innebär att utvecklingsländer har svårt att skaffa tillräckliga resurser för att investera i en hållbar utveckling, enligt FN.

Diakonia har frågat samtliga partiledare i riksdagen om Sverige bör formulera en samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system med syfte att motverka alla typer av kapitalflykt, skatteflykt, penningtvätt och korruption, och som ger möjlighet till ansvarsutkrävande. Frågan berörde inte ett specifikt förslag eller process som fråga 6, utan syftet med frågan var att se om partierna delar vår syn på behovet av bättre prioritera frågan om reformer för ett transparent finansiellt system genom att anta en samlad strategi.

En samlad strategi för att åstadkomma ett mer transparent finansiellt system kan innehålla olika komponenter som berör olika internationella och nationella processer samt institutioner. Det finns inget entydigt svar på frågan vi ställde och den kan tolkas brett. Svaren från partierna som svarat ja visar också på olika komponenter av vad en sådan strategi kan innehålla. Kristdemokraternas Ebba Busch och Moderaternas Ulf Kristersson, framhäver biståndets roll bland annat i form av stöd till revisionsmyndigheter och fungerande skattesystem. Transparens i olika former nämns av Johan Pehrson (L) och Nooshi Dadgostar (V). Den senare nämner återigen offentlig land-för-land rapportering för multinationella företag i sitt svar. Miljöpartiets språkrör poängterar de rika ländernas ansvar och att ”det är högst angeläget att länder som har möjlighet att gå före arbetar mot en hög ambitionsnivå både nationellt och internationellt”. Centerpartiets Annie Lööf tydliggör att de är positiva till en nationell handlingsplan ”baserat på de internationella och EU-regler som finns och som tar hänsyn till aspekter som integritet, företagshemligheter och ökad byråkrati.”

Magdalena Andersson (S), det enda parti att svara nej, skriver att ”transparens och ansvarsutkrävande är viktigt för att motverka kriminalitet, korruption och skatteflykt”. De lyfter fram det internationella samarbetet inom exempelvis OECD och EU. Det är oklart om de svarar nej för att de anser att det arbete som redan görs är tillräckligt.

Fråga 8: Bör EU:s regelverk kring mänskliga rättigheter och företagande (Human Rights Due Diligence) även omfatta mindre och medelstora företag inom EU?

Grönt ljus: Miljöpartiet och Vänsterpartiet, Liberalerna

Varning: Centerpartiet

Rött ljus: Socialdemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna

Moderaterna, Socialdemokraterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna motsätter sig en obligatorisk lagstiftning som även inkluderar små och medelstora företag.

Socialdemokraterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet vill alla ha möjlighet att ställa kompletterande krav på mindre och medelstora företag. Det är synd att partierna inte tänker tanken fullt ut och inkluderar detta i ett ja till förslaget. Däremot får det anses positivt att partiledarna ändå reflekterar kring möjligheterna.

Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Liberalerna säger ja till en bred obligatorisk lagstiftning, även om både Miljöpartiet och Liberalerna påpekar behovet av krav som anpassas efter företagets storlek och

möjligheter. Detta inte bara en fullt rimlig hållning, det finns också möjligheter att göra sådana anpassningar.

De partiledare som enbart tar hänsyn till företagets storlek missar den oerhört snabba utveckling som sker på området just nu. Flera internationella organ och nätverk arbetar för att ta fram verktyg som är anpassade till att små och medelstora företag ska kunna analysera risker och förbygga att dras verksamhet skulle kunna bidra till brott.

Diakonia menar att det finns ett generellt problem om man fokusera på om det är besvärligt eller inte för företagen att förebygga miljö och MR-brott. Där fokus i stället ska ligga på rättigheter och skydd för de människor som kan drabbas negativt av miljöbrott eller brott mot mänskliga rättigheter.

